

Secció V. Anuncis

Subsecció segona. Altres anuncis oficials

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

DEPARTAMENT DE CULTURA, PATRIMONI I ESPORTS

2163 *Incoació de l'expedient de declaració dels Cossiers de Montuïri Festa d'Interès Cultural. (Exp. 180/2016)*

A la sessió del dia 13 de febrer de 2018, la Comissió Insular de Patrimoni Històric de Mallorca, va acordar, entre d'altres, el següent:

“

I.- Incoar l'expedient de declaració de FIC del ball dels cossiers del terme municipal de Montuïri amb la descripció dels seus elements i característiques que figuren descrites a l'informe tècnic de dia 1 de febrer de 2018, que s'adjunta i forma part integrant del present acord.

Tot això de conformitat amb els articles 2 i següents del Reglament 3/2012, sobre el procediment a seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca. A més a més, sense perjudici del tràmit d'audiència als interessats, inclòs l'Ajuntament afectat, previst a l'article 5.1 del reglament esmentat, així com del període d'informació pública, i en definitiva, de la resolució de l'expedient.

L'acord de declaració s'haurà d'adoptar en el termini màxim d'un any comptat a partir del dia següent al de la data d'iniciació del procediment. Transcorregut aquest termini sense que s'hagi produït la declaració, es produirà la caducitat

II.- Notificar aquesta resolució als interessats, a l'Ajuntament de Montuïri i al Govern de les Illes Balears.

III.- Publicar aquest acord d'incoació al Butlletí Oficial de les Illes Balears, a la web del Consell Insular de Mallorca i **anotar-ho** al Registre Insular de Festes d'Interès Cultural de Mallorca.”

El trasllat d'aquest acord es fa a reserva de l'aprovació de l'Acta.

Palma, 21 de febrer de 2018

El secretari delegat de la Comissió Insular de Patrimoni Històric,
Miguel Barceló Llompart

ANNEX I: Informe tècnic de dia 1 de febrer de 2018

Informe tècnic

Dia 4 de maig de 2016 l'Ajuntament de Montuïri va remetre a la Vicepresidència de Cultura i Patrimoni del Consell Insular de Mallorca una sol·licitud per declarar els Cossiers de Montuïri Festa d'Interès Cultural, d'acord amb la Llei 1/2002, de 19 de març, de cultura popular i tradicional.

El Ple del Consell de Mallorca de dia 13 de desembre de 2012 va aprovar el Reglament 3/2012, sobre el procediment que s'ha de seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca. L'art. 4.2 d'aquest Reglament assenyala que, amb caràcter previ a la incoació, s'ha de comptar amb l'informe descriptiu i tècnic del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca.

Dia 19 de desembre de 2017, el secretari del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca va remetre al Servei de Patrimoni l'informe de l'esmentat Consell Assessor favorable a la declaració dels Cossiers de Montuïri festa d'interès cultural, el qual es transcriu literalment a continuació i forma part d'aquest informe.

Dia 1 de febrer de 2018 El Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de les Illes Balears va acordar, entre d'altres, informar favorablement la declaració de Festa d'Interès Cultural a favor del ball dels Cossiers de Montuïri.

«Informe del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca relatiu a la declaració del ball dels Cossiers de Montuïri festa d'interès cultural

Objecte

A les Illes Balears, el concepte de declarar una festa d'interès cultural neix amb Llei 1/2002, de 19 de març, de cultura popular i tradicional, però en aquesta illa no es va materialitzar fins que el Ple del Consell de Mallorca acordà, dia 13 de desembre de 2012, el Reglament 3/2012, sobre el procediment que s'ha de seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca.

És en aquest marc que la Vicepresidència de Cultura, Patrimoni i Esports del Consell de Mallorca va encarregar al Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca que elaboràs un informe sobre la declaració de festa d'interès cultural del ball dels Cossiers de Montuïri, d'acord amb la sol·licitud que havia presentat l'Ajuntament de Montuïri dia 3 de maig de 2016.

Memòria històrica

El ball dels Cossiers de Montuïri és un conjunt de danses populars que du a terme un grup de dansaires format per sis cossiers i una dama, als quals s'afegeix la figura del dimoni i una colla de músics que toquen xeremies, flabiol i tamborí.

L'origen i l'etimologia del ball dels cossiers és desconegut, però els estudiosos el relacionen amb antics rituals oferts a divinitats agràries per aconseguir la fecunditat de la terra i per agrair les collites obtingudes. Segurament n'és mostra i pervivència que la Dama —figura femenina— dirigeixi el ball, i també la persistència encara avui de múltiples elements femenins en la seva indumentària, com randes, faldes, calces, cintes o flocs, entre d'altres.

El ball dels cossiers assoleix el màxim esplendor a partir del segle XIV, en què contribuïa al lluïment de la festa del Corpus amb altres elements i manifestacions que han arribat fins als nostres dies. L'historiador Josep Rullan, a la *Historia de Sóller*, reproduïx un document de 1544 en què assenyala que aquests balls es celebraven a 15 poblacions de l'illa, principalment per la celebració del Corpus.

En el cas de Montuïri els cossiers apareixen documentats des del 1821 i, des d'aquesta data, i com a fet diferenciador respecte a altres manifestacions similars, s'ha mantingut, de manera ininterrompuda, la seva celebració a l'espai, el temps i amb els elements materials que li són propis.

Descripció: elements dels Cossiers de Montuïri

Les danses dels cossiers es fan tres dies en l'any, amb un recorregut semblant pels carrers del poble. Dia 15 d'agost, festa de l'Assumpció i els dies 23 i 24 d'agost per la festivitat de Sant Bartomeu.

El dia 15 d'agost els cossiers fan la volta pel casc urbà ballant davant diferents locals, per tal de recollir les joies per a les carreres que es celebren el 25 d'agost. Fins l'any 2008 els cossiers i la dama sortien sense les vestimentes, però per decisió dels cossiers a partir d'aquell any surten amb el vestit corresponent. Abans de començar el recorregut, i des de l'any 2011, dansen *Gentil Senyora* davant el llit de la mare de Déu Morta dins l'església. El recorregut, amb els cossiers, el dimoni i una colla de xeremiers s'inicia davant l'Ajuntament on s'interpreten dos balls, sempre començant pel *Flor de Murta*. Després de fer la volta pel poble, es torna davant l'ajuntament on s'interpreten dos balls. Aquest dia el dimoni, després del ball o durant el recorregut, encaixa als joves que el provoquen amb crits de Banyà verda i d'altres.

Dia 23 d'agost, els balls també s'inicien a la Plaça Major i amb la dansa *Flor de Murta*. Aquest dia acompanyen al rector de la rectoria fins a l'església per assistir a Completes. Després fan un recorregut pel poble, amb persecucions del dimoni, aturant-se davant cases d'autoritats locals, antics cossiers o fabiolers i altres. Les danses acaben de nou a la Plaça Major.

El 24 d'agost festivitat de Sant Bartomeu s'inicien els actes el dematí amb l'albada al so de les xeremies damunt el campanar de l'església. A les 10 dansen a la Plaça Major i comença un recorregut pels carrers del poble, fent balls davant les cases que ho demanen o de personalitats. En aquesta ocasió el dimoni no fa corregudes. En tornar davant la rectoria acompanyen el clergat a l'església. Després porten les autoritats des de l'ajuntament al temple per assistir a l'ofici. Durant la celebració els cossiers interpreten l'*Oferta* davant la imatge de sant Bartomeu. Un cop acabada la celebració ballen *es Mocador* per acompanyar les autoritats civils fins a l'ajuntament. Per últim es balla *es Mercançó* a l'exterior i a l'interior de la sala de plens municipals.

Per últim, dia 25, el Dimoni, sense els cossiers, participa a les corregudes.

La dansa dels cossiers està formada per set dansaires, sis cossiers i la dama, acompanyats pel dimoni, anomenat Banyà Verda. Aquest darrer, tot i no formar part en sentit estricte dels cossiers, és un personatge fonamental per entendre el ball i la festa. La seva funció és obrir la comitiva, fer lloc per al ball i perseguir als joves. Durant la dansa imita algunes passes dels cossiers i, al final del ball, es trepitja per la dama.

Les danses es realitzen amb música de flabiol i tamborí i d'una colla de xeremiers a l'hora de dansar *es Mocadors* quan s'acompanya les

autoritats eclesiàstiques a Completes i a les autoritats civils i eclesiàstiques a l'entrada i sortida de l'ofici el 24 d'agost.

Els sis cossiers utilitzen una indumentària que està composta per una base de roba blanca; espartenyas; calces; calçons amb bufes i camisa. L'element més característic és la peça anomenada *túnel*, unes faldilles de color, per parelles, groc, rosa i verd, amb una gran faixa del mateix color. Durant el ball els dansaires es col·loquen de manera alterna segons els colors de les faldilles. Sobre el pit i les espatlles porten una esclavina anomenada *sa punta*, amb tres imatges de sants (dues damunt el pit i una darrera) anomenats *reliquis*. Es cobreixen el cap amb una capell de palla folrada amb tela del mateix color que les faldilles, amb les ales amples girades de cada banda cap amunt i adornat amb flors de paper o tela; dos miralls, en cada un dels costats; i tres cintes de colors anomenades *la mocada*. A més porten, fils amb cascavells posats en diagonal a les calces; cintes de colors a la cintura; dos mocadors de seda i dos rams d'alfabaguera.

La dama vesteix camisa i pantalons blancs; faldilla llarga de seda florejada: porat capell de palla, tipus canotier, amb cinta vermella adornat amb flors. A les mans porta un mocador i uns cascavells amb cintes de color.

El dimoni porta una màscara (originalment de fusta) amb banyes de boc voltades, i celles i bigots de crins de cavall. El vestit és de sac amb dibuixos representatius de l'infern, i porta espartenyas negres. A les mans porta una llendera i un pal (la barrota) i a l'esquena un picarol.

Els cossiers de Montuïri dansen onze balls (tots amb lletra, resta possiblement de textos més llargs): *Flor de Murta; Mestre Joan; Dansa Nova; Gallineta Rossa; Obriu-mos; El rei no podia; l'Oferta; els Mocadors o Caragolet; Mercançó; Mitjanit i Gentil-Senyora* (recuperades els darrers anys). (Annex I reproducció lletra i música publicat a l'obra de Joan Miralles Monserrat *Cossiers de Montuïri*, 1992)

Les danses es fan en cercle amb la dama al centre, excepte *els Mocadors*, que es balla mentre s'acompanyen les autoritats civils i *l'Oferta* que es balla dins l'església el dia 24 d'agost.

Justificació

El fet que el ball dels Cossiers de Montuïri s'hagi mantingut ininterrompudament de manera inalterada en el seu espai, en el seu temps, i amb els elements que li són propis, li atorga un alt valor identitari tant per a la comunitat que els realitza i són part activa, com per tots aquells que participen de l'experiència veient ballar els cossiers, els quals, acompanyats de la música senzilla realitzen un ritual complex, on tots els moviments estan predeterminats i són reconeixibles, tant pels executors com per tots aquells membres de la comunitat que els manté en el seu imaginari col·lectiu com a símbol identitari i per tant són elements reconeguts i compartits com a part integrant i representativa del seu patrimoni cultural.

Per tant, ens trobam davant d'una festa que és transmesa i recreada des de la infància i que la comunitat la preserva i la viu com una experiència sensorial única, que remet al seu passat com a poble però també al seu present i al seu futur. És un ball que el pas del temps ha convertit en un ritu i en una expressió cultural única, que encara manté vius el seus significats per a la comunitat on s'insereix.

D'acord amb tot el que s'ha exposat, el ball dels Cossiers de Montuïri reuneix les característiques a què fa referència la UNESCO en la seva Declaració de 17 d'octubre de 2003, «Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial», en l'article 2 de la qual defineix el patrimoni cultural immaterial com el «que es transmet de generació en generació, és recreat constantment per les comunitats i grups en funció del seu entorn, la seva interacció amb la naturalesa i la seva història, infonent un sentit d'identitat i continuïtat, i contribuint així a promoure el respecte de la diversitat cultural i la creativitat humana».

Mesures de Salvaguarda

Amb la finalitat de salvaguardar la festa, i tal com estableix la declaració de la UNESCO, se n'ha de potenciar l'estudi, la documentació i el registre. S'han de potenciar les condicions perquè la festa es mantengui viva, d'acord amb el que estableixi la col·lectivitat que la protagonitza i li dóna sentit. La tasca de protecció i de salvaguarda s'ha de dirigir fonamentalment vers la divulgació i revaloració de tots els elements, les funcions i els significats que en formen part, i dels seus valors patrimonials, perquè la comunitat s'identifiqui amb la festa i els seus valors, i, per tant, en garanteixi la continuïtat.

Conclusió

1. Per tot això, aquest Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca informa favorablement sobre la declaració de festa d'interès cultural del ball dels Cossiers de Montuïri.
2. Igualment, aquest Consell Assessor convida les institucions corresponents a iniciar les gestions adequades perquè la festa dels Cossiers a altres indrets pugui accedir a aquesta declaració. »

Atès que en el ball dels Cossiers de Montuïri concorren els valors que la UNESCO assenyala per merèixer la condició de patrimoni cultural immaterial, i atès que la comunitat els considera part integrant i representativa del seu patrimoni cultural, **proposam la incoació de l'expedient de declaració del ball dels Cossiers de Montuïri festa d'interès cultural.**

